

Praktické otázky provozování kamerových systémů ve školách a školských zařízeních

Úřad pro ochranu osobních údajů (dále jen „Úřad“) se v poslední době několikrát vyjadřoval k právním otázkám souvisejícím s provozováním kamerových systémů se záznamem (viz poznámka).

Jedním z velmi sledovaných problémů je instalace těchto systémů ve školách a školských zařízeních (dále jen „školy“). Protože však zmíněná vyjádření Úřadu dosud nevedla k úplnému vyjasnění současné situace a Úřad se stále setkává s řadou oznámení škol o zpracování osobních údajů prostřednictvím kamer, které jsou zcela evidentně v rozporu se základními povinnostmi správce stanovenými zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů (dále jen „zákon“), měl by přispět k praktickému řešení této, z hlediska ochrany soukromí nežádoucí, situace, následující **text, který si klade za cíl dále zpřístupnit veřejnosti pohled Úřadu na konkrétní otázky související s instalací kamer zejména ve školách.**

K instalaci a provozu kamerových systémů lze obecně uvést, že s ohledem na jejich zvláštní charakter spočívající v sledování prostor, kde se pohybují lidé, a který tak může představovat hrubý zásah do soukromého a osobního života subjektu údajů, je jejich využití možné především na základě výslovného zákonného zmocnění, nebo (což je i případ školních budov) se jejich nasazení jeví jako poslední možnost, kdy již všechny dříve požitě a méně invazivní prostředky dozoru selhaly. To znamená, že se vždy jedná o zvláštní situaci, kdy se jiná opatření fyzické povahy směřující k stejnému účelu prevence, ochrany nebo zabezpečení osob a majetku, která neobsahují pořizování obrazových nebo zvukových záznamů, ukáží být s ohledem na legitimní účely jejich nasazení (zejména zajištění ochrany osob i majetku) nedostatečnými či nepoužitelnými, nebo jde o situaci, kdy lze vzhledem k okolnostem předem vyloučit účinnost méně invazivních prostředků.

Při instalaci a plánování režimu provozu kamerového systému je nutné přistupovat odlišně ke způsobu užívání jednotlivých monitorovaných prostor či objektů, a to i ve vztahu k různému dennímu režimu v daném prostoru. Z hlediska ochrany osobních údajů a ochrany soukromí subjektů údajů tak lze odlišit rozsah a dobu monitorování pláště budovy, vnějších prostor anebo prostor, do nichž není běžně povolen přístup, od prostorů vnitřních - chodeb, šaten, učeben, kabinetů, sboroven, jídelen či sálů. Obdobně je také nezbytné rozlišovat, zda monitorování kamerovým systémem probíhá pouze v době, kdy se v daném prostoru nemají vyskytovat žádné osoby (tj. po nebo naopak během vyučování, resp. po nebo během pracovní doby učitelů a dalšího personálu, o víkendu nebo během prázdnin), anebo zda má být systém v provozu nepřetržitě, tedy i v době, kdy se v dané budově běžně vyskytují osoby v souvislosti s plněním svých úkolů a povinností. Nastavení systému tak, aby snímal prostory v době, kdy se v nich nemá žádná osoba vyskytovat, přitom z hlediska ochrany osobních údajů a soukromí nic nebrání, přičemž v současné době běžně dostupná technická zařízení takové nastavení funkčnosti bezpochyby umožňují.

Za základní povinnosti z hlediska instalace kamerového systému lze považovat ty, které jsou stanoveny v § 5 odst. 1 písm. e) a odst. 2, § 10, § 11 odst. 1 a 5 a § 16 zákona. Projděme si je tedy postupně:

K § 5 odst. 1 písm. e)

Podle tohoto ustanovení je správce povinen uchovávat osobní údaje pouze po dobu, která je nezbytná k účelu jejich zpracování. Doba uchovávání záznamů musí být stanovena tak, že nepřesáhne dobu potřebnou k tomu, aby incident zaznamenaný kamerou bylo možno dále prošetřit a zajistit další nezbytné informace, například potřebné k předání případu k vyšetření příslušným orgánům, což lze běžně učinit nejpozději den následující po zjištění bezpečnostního incidentu, a v případě, že budova není přes víkend využívána, pak nejpozději třetí den po incidentu. Doba uchování informací by tedy při běžném provozu kamerového systému neměla přesáhnout délku 3 dnů, přičemž v opačném případě nelze než dospět k závěru, že déle stanovená doba pro uchovávání záznamů je nepřiměřená a neodpovídá ve spojení s nejčastěji stanoveným účelem zpracování (ochrana osob a majetku a prevence proti vandalismu) ze strany správce zákonnému požadavku nezbytnosti. Ve vztahu k uchovávání záznamů pořizovaným například během prázdnin, tj. mimo běžný provoz budovy, lze připustit i delší dobu uchovávání záznamů.

K § 5 odst. 2, 4 a § 10

Podle § 5 odst. 2 zákona může správce osobních údajů zpracovávat osobní údaje pouze se souhlasem subjektu údajů. Bez tohoto souhlasu je může zpracovávat pouze v případech uvedených v § 5 odst. 2 písm. a) až g) zákona. Při instalaci kamerových systémů ve školách se nejčastěji diskutuje o možnosti zpracovávat osobní údaje bez souhlasu subjektu údajů s odkazem na ochranu práv a právem chráněných zájmů správce, příjemce nebo jiné dotčené osoby ve smyslu ustanovení § 5 odst. 2 písm. e) zákona.

Při aplikaci této výjimky platí však současně také věta za středníkem citovaného ustanovení, která uvádí, že takovéto zpracování nesmí být v rozporu s právem subjektu údajů na ochranu jeho soukromého a osobního života. V případě provozu kamerového systému umístěného ve škole, jehož objektem monitorování jsou i děti a mladiství, je přitom nutno tuto podmínku posuzovat zvláště pečlivě. Lze tedy konstatovat, že je-li systém instalován ve vnitřních prostorech školy, kde se učitelé i další zaměstnanci pohybují v rámci své pracovní doby a žáci během vyučování (ale i například o přestávkách) a kde mají současně nárok na uplatňování svého práva na soukromí dochází principiálně k porušení tohoto ustanovení zákona, protože s aplikací těchto principů je úzce spojeno i ustanovení § 10 zákona, podle kterého správce dbá, aby subjekt údajů neutrpěl újmu na svých právech, zejména na právu na zachování lidské důstojnosti, a také dbá na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a osobního života subjektu údajů.

V úvahu je dále nutno vzít nové ustanovení § 316 odst. 2 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, které zakazuje zaměstnavateli bez závažného důvodu spočívajícího ve zvláštní povaze činnosti zaměstnavatele narušovat soukromí zaměstnance na pracovištích a ve společných prostorách zaměstnavatele tím, že jej podrobuje otevřenému nebo skrytému sledování. S ohledem na skutečnost, že toto ustanovení představuje lex specialis ve vztahu k zákonu a současně jde o kogentní ustanovení zákoníku práce, škola fakticky nemůže v případě svých zaměstnanců naplnit podmínku § 5 odst. 2 zákona, tedy zpracovávat osobní údaje subjektu údajů s jejich souhlasem, neboť tento souhlas by byl v daném případě z hlediska zákona neúčinný jako úkon směřující k obcházení zákona. Dále je nutno zdůraznit, že je ve vztahu k § 316 odst. 2 zákoníku práce nerozhodné, že škola zamýšlí zpracovávat osobní údaje k naprosto odlišným účelům, než cíleně zpracovávat osobní údaje svých zaměstnanců, resp. je podrobovat otevřenému sledování, neboť při provozu kamerového systému by fakticky k tomuto sledování zaměstnanců na pracovišti docházelo. Za pracoviště je přitom třeba považovat nejen třídy, sborovnu a kabinety, ale též chodby, jídelny

a schodiště, případně další prostory, kde mohou učitelé vykonávat část své pracovní činnosti (pedagogický dozor apod.).

Při aplikaci zákonem očekávaných podmínek pro zpracování osobních údajů se často objevuje představa budoucího správce, že je možné k problematice zpracování osobních údajů žáků a studentů prostřednictvím kamerového systému přistoupit tak, že zpracování bude probíhat se souhlasem těchto osob. Pro platnost souhlasu subjektu údajů se zpracováním osobních údajů je významné splnění několika zákonných podmínek. Zejména se jedná o podmínky uvedené v § 4 písm. n) zákona (musí se tedy jednat o svobodný a vědomý projev vůle subjektu údajů) a v § 5 odst. 4 zákona (musí se jednat o informovaný souhlas), tzn. že souhlas se zpracováním osobních údajů, který by byl podmíněn například poskytnutím určité služby, plnění ze smlouvy zejména v případě soukromých škol), nebo při jeho vyžadování nebyly subjektu údajů sděleny všechny potřebné informace ve smyslu § 5 odst. 4 zákona, by mohl být považován za vynucený projev vůle, který nelze v žádném případě považovat za svobodně učiněný, a tedy platný. Osobní údaje, které škola potřebuje pro plnění smlouvy, totiž může na základě ustanovení § 5 odst. 2 písm. b) zákona zpracovávat přímo bez souhlasu subjektu údajů. Logicky tak lze dospět k závěru, že má-li potřebu o subjektu údajů získávat další osobní údaje, může tak učinit na základě svobodné volby subjektu údajů, a to pouze s jeho souhlasem, který však nesmí být vázán na další podmínku.

Vedle obecného rámce podmínek souhlasu subjektu údajů je nezbytné odkázat na úzkou souvislost tohoto ustanovení s ustanovením § 8 občanského zákoníku, který upravuje obecné podmínky pro posuzování zákonnosti projevů vůle, a to i ohledem na právní subjektivitu (způsobilost k právům a povinnostem) fyzické osoby, která má souhlas se zpracováním svých osobních údajů učinit. Ne nepodstatnou se proto jeví otázka, či souhlas ke zpracování osobních údajů žáků a studentů škola vlastně potřebuje (zda od žáků a studentů samotných nebo jen od jejich zákonných zástupců). Obecně by měla platit zásada uplatňovaná v občanském právu, která vychází z předpokladu, že tento souhlas poskytuje subjekt údajů, jehož se zpracování týká, přičemž se jedná o právní úkon, na který je nutné ve vztahu k žákům a studentům školy nahlížet ve smyslu ustanovení § 9 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník. Podle tohoto ustanovení mají nezletilí způsobilost pouze k takovým právním úkonům, které jsou svou povahou přiměřené rozumové a volní vyspělosti odpovídající jejich věku.

Úřad je v této souvislosti přesvědčen, že dnešní studenti jsou od dosažení hranice 15 let věku již dostatečně rozumově a volně vyspělí, aby po řádném poučení dokázali s náležitou odpovědností posoudit, zda chtějí, aby jejich osobní údaje byly ve škole, ve které tráví většinu dne, zpracovávány prostřednictvím kamerového systému, a že by proto v tomto případě měl správce (škola) získávat souhlasy přímo od těchto studentů a nikoliv od jejich zákonných zástupců. Přičemž se však nedá vyloučit ani ta možnost, že rovněž rodiče náctiletých studentů budou náležitě informováni o nasazení kamerového sledování, o jeho účelu, době provozu a dalších skutečnostech, které školu k instalaci kamerového systému vedly.

Závěrem však lze konstatovat, že i toto zpracování by bylo v rozporu se zákonem v případě, pokud by všichni studenti nebo všichni rodiče nebo zákonní zástupci žáků neposkytli škole souhlas s tímto zpracováním. Pro školu by tak vznikl těžko řešitelný problém, jak zajistit, aby v případě provozu kamerového systému byly zpracovávány osobní údaje jen těch osob, které souhlas poskytly.

V návaznosti na shora uvedenou informační povinnost správce v případě získávání souhlasu subjektu údajů, má správce podle § 11 odst. 1 zákona vždy při shromažďování osobních údajů povinnost informovat subjekt údajů o tom, v jakém rozsahu a pro jaký účel budou osobní údaje zpracovávány, kdo a jakým způsobem bude osobní údaje zpracovávat a komu mohou být osobní údaje zpřístupněny, nejsou-li subjektu údajů tyto informace již známy (například v době získávání souhlasu jako informovaného projevu vůle). Dále jej musí informovat o jeho právu přístupu k osobním údajům, právu na opravu osobních údajů, jakož i o dalších právech stanovených v § 21 zákona.

Při zpracování prováděném na základě výjimky zakotvené v § 5 odst. 2 písm. e) zákona nemusí být informační povinnost splněna pokaždé před zahájením zpracování v plném rozsahu; správce je v této situaci na základě § 11 odst. 5 zákona povinen informovat subjekt údajů o zpracování jeho osobních údajů bez zbytečného odkladu.

V případě kamerového systému ve škole tak mohou pro správce nastat rozdílné situace ve vztahu k odlišným skupinám monitorovaných osob - subjektů údajů a s tím související rozdílná úroveň informací pro tyto skupiny osob. U žáků a zaměstnanců školy, případně dalších subjektů, které do sledovaného prostoru pravidelně vstupují, je nutné splnit informační povinnost například prostřednictvím vnitřního předpisu - školního řádu, a to ještě před zahájením zpracování, a v plném rozsahu požadovaném zákonem, neboť tento okruh subjektů údajů je správci předem znám a ten má tak možnost je bez zbytečného odkladu informovat.

V případě dalších subjektů údajů, které do školy budou přicházet nepravidelně, resp. nepředvídatelně, je správce povinen splnit informační povinnost např. umístěním informačních tabulek u vstupu do sledovaných prostor. K náležitostem této informační tabulky lze dodat, že musí obsahovat informaci, že prostor je sledován kamerovým systémem, musí zde být uveden správce – provozovatel kamerového systému, resp. kontaktní osoba nebo sdělení, kde bude subjektu údajů poskytnuta informace o zpracování v rozsahu požadovaném § 11 odst. 1 a § 12 zákona (tj. kde si může např. vyzvednout v písemné podobě další informace o kamerovém systému).

K § 16

Správce je povinen, a to ještě před zahájením zpracování dat prostřednictvím kamerového systému, oznámit zamýšlené zpracování osobních údajů Úřadu. Z dosavadních zkušeností Úřadu plyne, že při zpracování dat prostřednictvím kamerových systémů ve školách přitom nelze uplatnit žádnou z výjimek z registrační povinnosti stanovených v § 18 odst. 1 zákona.

K dalším povinnostem

Mimo tyto povinnosti je správce osobních údajů povinen dodržovat samozřejmě i další povinnosti upravené v zákoně, jako je zejména povinnost zpracovávat osobní údaje pouze v souladu s účelem, ke kterému byly shromážděny (§ 5 odst. 1 písm. f) zákona; jsou-li záznamy pořízené za účelem ochrany majetku, nelze je použít např. pro kontrolu docházky).

Další významnou povinností správce je povinnost přijmout a dokumentovat taková technicko-organizační opatření týkající se provozu kamerového systému, aby nemohlo dojít k neoprávněnému nebo nahodilému přístupu k uchovávaným osobním údajům (§ 13 zákona).

Poznámka: Plná znění materiálů pojednávajících o postojích Úřadu k právním otázkám souvisejícím s provozováním kamerových systémů se záznamem jsou k dispozici na webových stránkách Úřadu:

- [!\[\]\(3da2b303d29c1ea489bbe26a3f5ac664_img.jpg\) Stanovisko Úřadu č. 1/2006](#)
- [!\[\]\(9421cea5a5b5319f79b58962509475ab_img.jpg\) Vyjádření a doporučení ÚOOÚ k možnosti instalovat kamerový systém v prostorách školy](#)
- [Čeho se týkají změny plnění registrační povinnosti?](#)
- [K oznamovací povinnosti správců provádějících zpracování osobních údajů kamerovými systémy](#)
- [Kamerové systémy ve školách a školských zařízeních](#)
- [Komentář k Zásadám provozování kamerového systému z hlediska zákona o ochraně osobních údajů](#)

[Květen 2007]